

SOSYAL BİLGİLER DERSİNE GİREN ÖĞRETMENLERİN UZAKTAN EĞİTİME YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Abdullah Cevdet KIRIKÇI¹, İrfan ARIKAN², Gürkan ÇETİN³

1 Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa, abdullahcevd@harran.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8995-8527.

2 Sorumlu Yazar, Arş. Gör., Harran Üniversitesi, irfanarikan@harran.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1546-4786.

3 Arş. Gör., Harran Üniversitesi, gurkancetin92@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5535-0097.

Geliş Tarihi: 23.01.2021 Kabul Tarihi: 17.04.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.867226

Öz: Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler dersine giren öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin incelenmesidir. Araştırmada, nicel ve nitel paradigmalardan birlikte işletildiği karma yöntemlerden eş zamanlı desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin farklı illerinde görev yapan 105 sosyal bilgiler öğretmeni ve 69 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme oluşturulurken, araştırmacı için kolay ulaşılabilirlik ve elverişlilik imkânı sağlayan "uygun örnekleme" yöntemi tercih edilmiştir. Verilerin toplanması için araştırmacılar tarafından geliştirilen "Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşleri" adlı anket kullanılmıştır. Nicel veriler betimsel analize, nitel veriler ise betimsel ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Katılımcıların önemli bir kısmının uzaktan eğitim faaliyetlerini çevrim içi sürdürdükleri ve öğrencilerin derslere katılım düzeylerini düşük buldukları görülmüştür. Ayrıca alanlarına dair bilgi, beceri, değer ve kazanımların uzaktan eğitim yoluyla verilmesi öğretmenler tarafından uygun bulunmamıştır. Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin büyük bir bölümünün ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinde bulunmadığı, aksi durumda olanların ise sıklıkla "çoktan seçmeli" ve "açık uçlu" sorular gibi geleneksel ölçme araçlarına müracaat ettikleri görülmüştür. Öğretmenler, ölçme-değerlendirme süreçlerinin uzaktan yapılmasını güvenilirlik, geçerlilik ve kullanılabilirlik gibi temel konulardan hareketle uygun bulmamıştır.

Anahtar Kelimeler: sosyal bilgiler eğitimi, Covid-19, uzaktan eğitim, ölçme ve değerlendirme

AN INVESTIGATION ON THE VIEWS OF TEACHERS ABOUT DISTANCE EDUCATION IN SOCIAL STUDIES COURSE

Abstract:

The purpose of this study is to examine the opinions of teachers who take the social studies course towards distance education. In the research, a simultaneous design, one of the mixed method designs in which quantitative and qualitative paradigms are operated together, was used. The study group of the research consists of 105 social studies teachers and 69 classroom teachers working in different provinces of Turkey in the 2020-2021 academic year. Convenient sampling method was chosen. In order to collect the data, a questionnaire called "Social Studies and Classroom Teachers' Views on Distance Education" developed by the researchers was used. Quantitative data were subjected to descriptive analysis, and qualitative data were subjected to descriptive and content analysis. It was observed that a significant part of the participants continued their distance education activities online and found the participation level of the students in the lessons low in this process. Teachers do not find it appropriate to provide information, skills, values and gains in their fields through distance education. Most of the teachers did not perform measurement and evaluation activities in the distance education process. Teachers do not find it appropriate to carry out measurement-evaluation processes remotely on the basis of basic issues such as reliability, validity and usefulness.

Keywords: social studies education, Covid-19, distance education, measurement and evaluation

Giriş

Geçmişten günümüze insanlık bilim ve teknikte, ulaşımda, sağlıkta, eğitimde ve sosyal hayatta birçok müspet gelişmelere şahitlik etmiştir. Bununla birlikte insanlık tarihi savaşlar, zorunlu göçler, salgın hastalıklar, doğal afetler gibi menfi gelişmelere sahne olmuştur. Geçmişte görülen veba, sıtma, kolera, çiçek hastalığı ve frengi gibi salgın hastalıklar kısa bir süre içinde milyonlarca insanın ölümüne yol açmış, ordular kırılmış, imparatorluklar çökmüş, hayat tarzları ve sevme biçimleri bile değişime uğramıştır (Nikiforuk, 2013).

İnsanoğlu günümüzde geçmişte belli dönemler hâlinde yaşanan salgın hastalıklardan bir diğeri ile yüzleşmektedir. Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve Covid-19 olarak ifade edilen salgın hastalık, bütün dünyayı esaret altına almıştır. Covid-19 salgını, küresel bir sağlık krizi olarak tanımlanmakta ve II. Dünya Savaşı'ndan bu yana

insanlığın karşılaştığı en büyük zorluk olarak görülmektedir (UNDP, 2020). Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) 3 Ocak 2021 tarihinde açıkladığı rapora göre 83 milyondan fazla Covid-19 vakası tespit edilmiş ve bu salgın nedeniyle 1.831.412 kişi hayatını kaybetmiştir (WHO, 2020).

Covid-19 salgını sağlık, ekonomi, ulaşım, eğitim ve sosyal hayat başta olmak üzere birçok hususta yaşam pratiklerini derinden etkileyerek küresel bir krizin çıkmasına yol açmıştır. Şüphesiz bu gelişmelerden en çok etkilenen alanlardan biri de eğitim olmuştur. Salgın hızının artacağı endişesiyle birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de eğitime geçici olarak ara verilmiştir. UNESCO'nun raporuna göre Covid-19 salgınının önüne geçmek için 130 ülkede okullar kapatılmış, bir milyara yakın öğrenci bu süreçten doğrudan etkilenmek suretiyle eğitim öğretim faaliyetlerinden mahrum kalmıştır. Bu sayı, dünya öğrenci nüfusunun %56,6'sına karşılık gelmektedir (UNESCO, 2021). Okulların kapalı olması bazı dezavantajlı kesimlerin durumunu daha da kötüye götürmüştür. Evinde çalışma masası, kitapları, internet bağlantısı, dizüstü bilgisayar olmayan ve ailelerinden gerekli desteği göremeyen öğrenciler, söz konusu süreçten daha çok etkilenmiştir (Saavedra, 2020). Ayrıca okulların kapalı olma durumu beslenme, zihinsel sağlık ve psiko-destek gibi okul temelli hizmetlerin sekteye uğramasına da neden olmuştur (Karip ve Çelikdemir, 2020). Bu duruma bağlı olarak yaşanan öğrenme kayıpları, tabii olarak bireysel ve toplumsal anlamda gelir kaybına da neden olabilir. Keza TEDMEM (2020)'in raporuna göre bireysel anlamda çalışma hayatı boyunca toplamda 6.500 ila 26.000 dolar arasında değişen bir kayıp yaşanması beklenmektedir.

Ülkeler öğrenme kayıplarının önüne geçmeye ve öğretimin devamlılığını sağlamaya yönelik tedbirler almaktadır. Bu minvalde Türkiye'de, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) da bir dizi önlemleri hayata geçirmektedir. Bu doğrultuda MEB, 12 Mart 2020 tarihinde uzaktan eğitimin TRT televizyon kanalları ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA) marifetiyle yapılacağını duyurmuştur. (MEB, 2020a). Böylelikle MEB, televizyon gibi geleneksel iletişim araçlarını ve bilgisayar gibi teknoloji tabanlı iletişim kanallarını işe koşarak uzaktan eğitime katılımı artırmaya yönelik tedbirler almıştır. Uzaktan eğitim çalışmalarına hız kesmeden devam eden bakanlık, 29 Mart 2020 tarihinde yaptığı açıklama ile pilot uygulama olarak 8. sınıf ve 12. sınıflardan başlayarak EBA üzerinden etkileşimli ders işleme olanağı sağlayan canlı ders uygulamasına geçileceğini açıklamıştır (MEB, 2020b). Bu kararlar birlikte öğrencilere senkron (çevrim içi) ve asenkron (çevrim dışı) öğretim olanağı sunulmuştur. Dünyada ve Türkiye'de eğitimde yaşanan bu gelişmeler, uzaktan eğitime yönelik araştırmaları zorunlu kılmış ve araştırmacıların uzaktan eğitime olan ilgilerini de artırmıştır. Zira araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular, çağdaş eğitimin inşasında önemli bir rol oynayacaktır.

Uzaktan eğitime yönelik çalışmalar incelendiğinde, bu nevi araştırmaların ya süreç değerlendirmeye yönelik derleme çalışmaları ya da farklı kademede yer alan öğrenci, öğretmen ve velilere yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir. Bir derleme çalışması olarak Bozkurt'un (2020) pandemi dönemi ve sonrasında eğitime yönelik değeren-

dirmelerde bulunulduğu görülmektedir. Yine bu kapsamda Özer (2020) tarafından yapılan çalışmada Covid-19 pandemisinde Millî Eğitim Bakanlığının attığı adımlar değerlendirilmiştir.

Uzaktan eğitim süreçleriyle ilgili olarak, Akdemir ve Kılıç, (2020); Düzgün ve Sulak, (2020); Gürel ve Er, (2020); Keskin ve Özer Kaya, (2020) üniversite öğrencileri üzerine araştırmalar yürütürken; Aydın, (2020) ortaokul Türkçe dersine, Pınar ve Dönel Akgül, (2020) ise ortaokul fen bilgisi dersine yönelik öğrencilerle çalışmalar yürütmüştür. Literatür incelendiğinde sosyal bilgiler dersine yönelik yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin uzaktan eğitim marifetiyle işlenişine yönelik herhangi bir araştırmannın olmaması, bu çalışmayı özgün ve anlamlı kılmaktadır. Çünkü her ders kendi kazanımları, içeriği, yöntem ve teknikleriyle farklılık arz etmektedir.

Uzaktan eğitim sürecinin en önemli aktörlerinden biri şüphesiz öğretmenlerdir. UNESCO, uzaktan eğitimin başarılı olmasında dört önemli bileşenden bahseder. Bunlardan birisi öğretmenlerin uzaktan eğitim süreçlerine yönelik pedagojik hazır bulunmuşludur (UNESCO, 2020). Bu umde göz önünde bulundurulduğunda uzaktan eğitimle ilgili olarak öğretmenler üzerine yapılan çalışmalar daha da önem kazanmaktadır. Uzaktan eğitim bağlamında öğretmenler üzerine (Adıgüzel, 2020; Alea, Fabrea, Roldan ve Farooqi, 2020; Bakioğlu ve Çevik, 2020; Bayburtlu, 2020; Demir ve Özdaş, 2020; Kocayığıt ve Uşun, 2020; Kurnaz, Kaynar, Şentürk Barışık ve Doğrukök, 2020; Lindner, Clemons, Thoron ve Lindner, 2020; Tekin, 2020) muhtelif çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Alan yazında sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik sınırlı sayıda çalışma olması (Durmuş ve Baş, 2017; Osmanoğlu, 2020) fakat sosyal bilgiler dersine giren sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerine yönelik spesifik bir çalışmanın olmaması bu çalışmayı gerekli kılmaktadır. Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinin uzaktan eğitim ile işlenmesine yönelik görüşlerinin incelenmesi, alana önemli bir katkı sunacaktır. Bu araştırmannın amacı, sosyal bilgiler dersine giren öğretmenlerin, uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin incelenmesidir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde interaktif (çevrim içi) ders işlenişine yönelik görüşleri nelerdir?
- Katılımcıların sosyal bilgiler dersine ait bilgi, beceri, değer ve kazanımların uzaktan eğitim yoluyla verilmesine yönelik görüşleri nelerdir?
- Katılımcıların uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirme süreçlerine yönelik görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenleri ve sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla nicel ve nitel paradigmaların birlikte işletildiği karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem araştırmaları, sosyal hayatın içinde, problem niteliğine sahip olan belirli olgu ve olayları nicel ve nitel yöntemler yardımıyla belirlemeye çalışan pragmatik çalışmalar olarak tanımlanır (Silverman, 2014). Çalışma, karma araştırma yaklaşımlarından eş zamanlı desen ile yürütülmüştür. Eş zamanlı desen, araştırmacının nicel ve nitel aşamaları, süreç boyunca eş zamanlı olarak uygulaması şeklinde gerçekleşir. Çözümleme kısmında bu aşamalar ayrı tutulur ve genel yorumlama yapılırken sonuçlar birleştirilir (Creswell ve Plano Clark, 2017). Nicel ve nitel araştırmaların bir arada kullanılmasındaki amaç; iki yaklaşımın da sahip olduğu zayıf yönleri tolere ederek güçlü yanlarını ortaya koymaktır (Merriam, 2013). Çalışmanın nicel boyutunda tarama modeli kullanılmıştır. “Tarama araştırmaları, bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre daha büyük örneklemeler üzerinde yapılan araştırmalardır.” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014, s.177). Çalışmanın nitel boyutunda ise veriler, yapılandırılmış görüşme formu yoluyla toplanmış, betimsel ve içerik analizine tabi tutulmuştur.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin farklı illerinde görev yapan 105 sosyal bilgiler öğretmeni ve 69 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Bilindiği üzere sosyal bilgiler, ilkökul 4 ve ortaokul 5, 6, ve 7. sınıf seviyelerinde okutulan bir derstir. Bu itibarla araştırmanın çalışma grubu, sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinden seçilmiştir. Araştırmanın örnekleme oluşturulurken, araştırmacı için kolay ulaşılabilirlik ve elverişlilik imkânı sağlayan “uygun örnekleme” yöntemi tercih edilmiştir. Uygun örnekleme; zaman, para ve iş gücü kaybının önlenmesini hedefleyen bir yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2014). Çalışma grubuna yönelik bazı özelliklere Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

	N	%
Cinsiyet		
Kadın	112	64,4
Erkek	62	35,6
Branş		
Sınıf Öğretmenliği	69	39,7
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	105	60,3
Mezun Olunan Bölüm		
Sınıf Öğretmenliği	72	41,4
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	79	45,4
Tarih	19	10,9
Coğrafya	4	2,3
Kıdem		
0-5 Yıl	73	42,0
6-10 Yıl	54	31,0
11-15 Yıl	17	9,8
16-20 Yıl	16	9,2
21 Yıl ve Üzeri	14	8,0
Yaş		
22-26 Yaş	29	16,7
27-31 Yaş	68	39,1
32-36 Yaş	31	17,8
37 Yaş ve Üzeri	46	26,4
Toplam	174	100

Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanması için araştırmacılar tarafından geliştirilen “Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşleri” adlı anket kullanılmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik bilgileri ile ilgili sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise uzaktan eğitim sürecine yönelik nicel ve yapılandırılmış nitel sorular yer almaktadır. Anket soruları yazıldıktan sonra bir dil uzmanı, iki alan uzmanı ve bir ölçme-değerlendirme uzmanından görüş alınmıştır. Bu görüşler doğrultusunda ankete son hâli verilmiş ve pilot uygulamanın ardından gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Anketin son hâli, Google Forms üzerinden öğretmenlerin görüşlerine sunulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada nicel verilerin analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın nicel bulgularına ulaşmak için betimsel istatistiklerden olan yüzde (%) ve frekans (f) analizleri yapılmıştır. Araştırmanın nitel bulgularında ise betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi ve söylem analizi gibi verileri derinlemesine ele alan analiz tekniklerine nazaran daha yüzeysel yapılan betimsel analiz ile sahadan elde edilen ham veriler yorumlanarak sistematik bir şekilde sunulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2008). İçerik analizi ile de veriler kodlama sürecine tabi tutularak kavramlara böylece kategori/temalara ulaşılmıştır. Bu analiz, nitel bulguların sunulması sürecinde verilerin derinlemesine ele alınmasına imkân tanımıştır (Silverman, 2014). Nitel verilerin analizi sürecinde geçerliliği-güvenirliliği, bazı sosyal bilimcilerin ifadesi ile inandırıcılığı Glesne (2012) ya da doğrulanabilirliği (Mayring, 2011), tesis etme amacıyla “meslektaş değerlendirmesi” ve “dış denetim” ilkeleri hayata geçirilmiştir (Creswell, 1998).

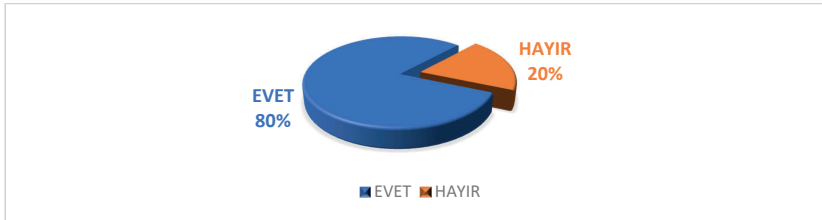
Bulgular

Bu bölümde araştırma sorularına yönelik elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Katılımcıların Uzaktan Eğitim Sürecinde İnteraktif (çevrim içi) Ders İşlenişine Yönelik Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların uzaktan eğitime yönelik genel görüşleri ile interaktif ders işlenişine yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

“Pandemi sürecinde, uzaktan eğitimle interaktif (çevrim içi) ders işlediniz mi?” sorusunu araştırma sürecine dahil olan 174 öğretmenin 34’ü (%20) “hayır” 140’ı (%80) ise “evet” şeklinde cevaplamıştır. Bu oran, öğretmenlerin önemli bir kısmının pandemi döneminde dahi eğitim-öğretim faaliyetlerini aktif bir şekilde sürdürdüklerinin önemli bir göstergesidir.

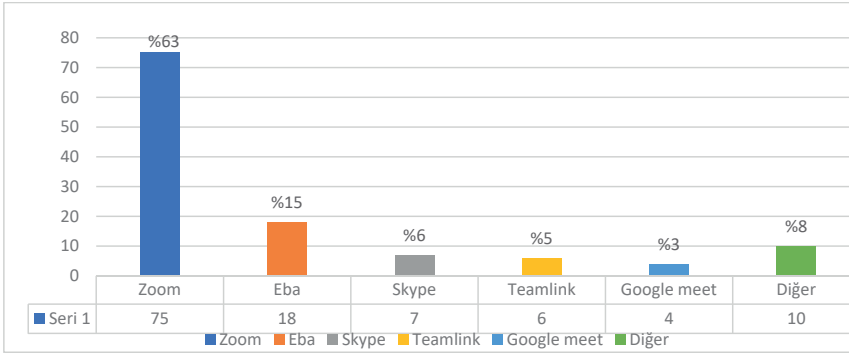
Şekil 1. Katılımcıların Pandemi/Uzaktan Eğitim Sürecinde Çevrim İçi Ders İşleme Oranları

“Uzaktan eğitimde kendinizi başarılı buluyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerin 67’si (%38,5) “evet”, 25’i (%14,4) “hayır”, 82’si (%47,1) “kısmen” cevabını vermiştir. Bu sonuç, katılımcıların uzaktan eğitimde kendilerini başarılı bulmadıklarını göstermektedir.

Tablo 2. Uzaktan Eğitimde Başarıya Yönelik Öğretmen Görüşleri

Soru	Evet		Hayır		Kısmen	
	f	%	f	%	f	%
Uzaktan eğitimde kendinizi başarılı buluyor musunuz?	67	38,5	25	14,4	82	47,1

“Uzaktan eğitim-öğretim faaliyetleri ile uyumlu bulduğunuz/etkili gördüğünüz uzaktan eğitim programlarını yazınız.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevaplar Şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2. Katılımcıların Uzaktan Eğitim Faaliyetleri Kapsamında Etkili Bulduğu Programlar

Öğretmenlerin uzaktan eğitim faaliyetleri ile hem uyumlu hem de söz konusu süreçte etkili buldukları programlar arasında “Zoom” %63 ile ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla %15 ile EBA, %6 ile Skype, %5 ile Teamlink ve %3 ile Google Meet takip etmektedir. Burada EBA altyapısının Zoom ile entegre olarak çalıştığı göz önünde bulundurulduğunda söz konusu programın pandemi sürecinin başat aktörü olduğunu ifade etmek mümkündür.

“İnteraktif eğitim derslerinde öğrencilerin katılım düzeyini nasıl buluyorsunuz?” sorusuna öğretmenlerin 55’i (%31,6) “oldukça düşük”, 45’i (%25,9) “düşük”, 55’i (%31,6) “orta”, 14’ü (%8) “yüksek”, 5’i (%2,9) ise “oldukça yüksek” cevabını vermiştir. Görüldüğü üzere katılımcıların önemli bir kısmı öğrencilerin interaktif derslere katılımını yetersiz bulmaktadır.

Tablo 3. İnteraktif Derslere Katılım Düzeyi

Soru	Oldukça Düşük		Düşük		Orta		Yüksek		Oldukça Yüksek	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İnteraktif eğitim derslerine öğrencilerin katılım düzeyini nasıl buluyorsunuz?	55	31,6	45	25,9	55	31,6	14	8	5	2,9

“Bakanlığın (MEB) sunmuş olduğu uzaktan eğitim hizmetlerini yeterli buluyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerin, 36’sı (%20,7) “evet”, 53’ü (%30,5) “hayır”, 85’i (%48,8) “kısmen” cevabını vermiştir. MEB’in sunmuş olduğu uzaktan eğitim hizmetlerinden öğretmenlerin yalnızca %20,7’sinin memnun olması arzu edilen bir durum değildir. “Öğretmenlere yönelik uzaktan eğitim konusunda yeterli rehberlik yapıyor mu?” sorusuna katılımcıların 20’si (%11,5) “evet”, 93’ü (%53,4) “hayır”, 61’i (%35,1) “kısmen” cevabını vermiştir. Bu durumdan hareketle uzaktan eğitim süreçlerinde öğretmenlere yeterli rehberlik hizmetleri verilmediği söylenebilir. “Uzaktan eğitim sürecinde uymanız gereken etik kurallara ilişkin bilgilendirme veya eğitimler yapıldı mı?” sorusuna öğretmenlerin 30’u (%17,2) “evet”, 101’i (%58) “hayır”, 43’ü (%24,7) “kısmen” cevabını vermiştir. “Uzaktan eğitim sürecinde etik kurallara uygun hareket ediyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerin 152’si (%87,4) “evet”, 3’ü (%1,7) “hayır”, 19’u (%10,9) “kısmen” cevabını vermiştir. Katılımcılar uzaktan eğitim sürecinde, kendilerine etik kurallarla ilgili yeterli eğitim verilmemesine rağmen etik kurallara riayet ettiklerini beyan etmişlerdir.

Tablo 4. MEB’in Uzaktan Eğitim Hizmetlerine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Sorular	Evet		Hayır		Kısmen	
	f	%	f	%	f	%
Bakanlığın (MEB) sunmuş olduğu uzaktan eğitim hizmetlerini yeterli buluyor musunuz?	36	20,7	53	30,5	85	48,9
Öğretmenlere yönelik uzaktan eğitim konusunda yeterli rehberlik yapıyor mu?	20	11,5	93	53,4	61	35,1
Uzaktan eğitim sürecinde uymanız gereken etik kurallara ilişkin bilgilendirme veya eğitimler yapıldı?	30	17,2	101	58	43	24,7
Uzaktan eğitim sürecinde etik kurallara uygun hareket ediyor musunuz?	152	87,4	3	1,7	19	10,9

“Covid-19 salgını bitse bile uzaktan eğitim devam etmeli mi?” sorusuna öğretmenlerin 2’si (%1,1) “Pandemi süreci bitse bile bütün dersler uzaktan işlenmelidir.”, 105’i (%60,3) “Pandemi süreci biterse bütün dersler yüz yüze işlenmelidir.”, 67’si (%38,5) ise “Pandemi süreci sonrasında harmanlanmış (hem yüz yüze hem de uzaktan) öğretim yöntemine geçmelidir.” cevabını vermiştir. Öğretmenlerin ekseriyeti salgın hastalık sona erdiğinde bütün derslerin yüz yüze işlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Yine öğretmenlerin önemli bir kısmı pandemi süreci sona erdiğinde derslerin harmanlanmış öğretim yöntemine göre işlenmesini istemektedir.

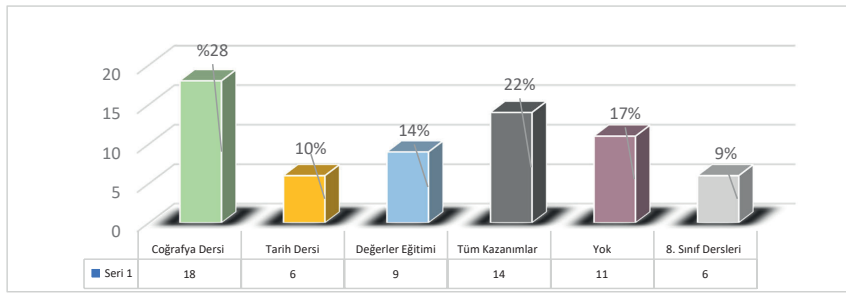
Katılımcıların Sosyal Bilgiler Dersine Ait Bilgi, Beceri, Değer ve Kazanımların Uzaktan Eğitim Yoluyla Verilmesine Yönelik Görüşleri

Bu bölümde katılımcıların sosyal bilgiler dersine ait bilgi, beceri, değer ve kazanımların uzaktan eğitimle verilmesine, ilgili dersin uzaktan eğitimle verilmesinin avantajları ve dezavantajlarına, uzaktan eğitim sürecinin iyileştirilmesine dönük katılımcı görüşlerine yer verilmiştir.

“Sosyal bilgiler dersine ait bilgi, beceri, değer ve kazanımların uzaktan eğitim yoluyla verilmesini uygun buluyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerin, 37’si (%21,3) “evet”, 52’si (%29,9) “hayır”, 85’i (%48,9) “kısmen” yanıtını vermiştir. “Sosyal bilgiler dersine ait bilgi, beceri, değer ve kazanımların uzaktan eğitim yoluyla verilmesine yönelik görüşlerinizi kısaca açıklayınız?” sorusuna ise 44 katılımcı cevap vermiştir. Bu katılımcılardan yalnızca ikisi ilgili derse ait bilgi, beceri, değer ve kazanımların uzaktan eğitim yoluyla yapılmasını uygun görmektedir. Geriye kalan 42 katılımcıdan altısı, söz konusu derse ait kazanımların uzaktan eğitim ile verilmesinin doğru olamayacağına yönelik görüş belirtmiştir. Örneğin, SNF62; “*Sosyal bilgiler dersi için hedeflenen temel bilgi, beceri ve kazanımlara uzaktan eğitim ile ulaşılmayacağı*” ifade etmiştir. 15 katılımcı; “*Uzaktan eğitim yüz yüze yapılan eğitim kadar etkili olmuyor. O yüzden yüz yüze eğitim...*” yapılması görüşündedir. Dört katılımcı; “*Uzaktan eğitim soyut öğrenmeler için yetersiz*” kalmaktadır görüşünü yansıtan ifadeler kullanmıştır. İki katılımcı sosyal bilgiler dersine ait üst düzey zihinsel becerilerin uzaktan eğitimle verilemeyeceğini ifade etmiştir. Örneğin konuyla alakalı olarak, SB54; “*Yüz yüze iletişim kurulmadan çocuklar sadece bilgileri ezberleyebilir. Sentez aşamasına taşınması için öğretmen rehberliğinde sorgulamalı.*” şeklinde görüş belirtmiştir. Bununla birlikte beş katılımcı uzaktan eğitimin meşakkatli olduğu, iki katılımcı anlamlı öğrenmeyi gerçekleştirmediği, iki katılımcı öğrenmenin kalıcılığını olumsuz etkilediği ve iki katılımcı da uzaktan eğitimin farklı yöntem ve tekniğin uygulanmasına izin vermediği gerekçesiyle sosyal bilgiler dersine ait bilgi, beceri, değer ve kazanımların uzaktan eğitimle verilmesini doğru bulmamaktadır.

“Alanınıza dair kesinlikle yüz yüze verilmesi gerektiğini düşündüğünüz konu/kazanımlar var mıdır?” şeklinde yöneltilen soruya, sosyal bilgiler öğretmenlerinin odaktan koparak daha genelleyici bir bakış açısıyla cevap verdikleri görülmüştür. Katılımcıların bir kısmı konuyu, disiplinler arası bir program tasarımına sahip olması

sebebiyle sosyal bilgiler dersini oluşturan ana disiplinler üzerinden ele almayı tercih etmişlerdir. Bu minvalde sosyal bilgiler öğretmenlerinin bahsi geçen soruya verdikleri cevaplara bakıldığında, coğrafya dersi konularının açık ara öne çıktığı görülmektedir. Bazı öğretmenler ise soruyu uçlarda ya da gereken hassasiyeti göstermeden yanıtlamayı tercih etmiştir. Bahsi geçen öğretmenlerin bir kısmı alana özgü tüm konu ve kazanımların yüz yüze verilmesi gerektiğini ifade ederken bir kısmı da programa dair zorunlu olarak yüz yüze verilmesi gereken herhangi bir kazanım olmadığını dile getirmiştir. Mezkûr konuların ardından değerler eğitimi ve tarih konularının katılımcılar tarafından öne çıkarıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. İlaveten sınav grubunda yer alan 8. sınıfların tüm dersleri yüz yüze görmesi gerektiğini ifade eden sosyal bilgiler öğretmenleri de vardır (Bkz. Şekil 3).

Şekil 3. SB Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitim Sürecinde Kesinlikle Yüz Yüze Verilmesi Gerektiğini Düşündükleri Konu ve Kazanımlar

Yanıtlar arasında Coğrafya disiplini ve kazanımları ile ilgili konuların öne çıkmasında onun soyut konuları ele alması, görsel hafızaya dayalı olması, sayısal veriler içermesi ve arazi/saha çalışması gerektirmesi hususları etkili olmuştur. Bu konuda öne çıkan bazı katılımcı ifadelerine Tablo 5'te yer verilmiştir. Ayrıca Şekil 3'te de görüldüğü üzere tarih dersi konuları, coğrafya dersi konularına göre uzaktan eğitim sürecinin pratiklerine daha uygun bulunmuştur. Bu durum, tarih dersi konularının görece teorik ağırlıklı bir içeriğe sahip olduğu düşüncesi ile açıklanabilir.

Tablo 5. Coğrafya Dersi Konularının Yüz Yüze Verilmesi Gerektiğine Yönelik Katılımcı İfadeleri

Kod	(f)	Örnek İfadeler
Soyut konular	7	“Coğrafi konum gibi soyut konular öğrencinin uzaktan eğitimle anlaması zor olabilir.”
Görsel hafıza	4	“Bölümüm gereği coğrafya ile olan kısımların özellikle görsele dayalı olduğu için uzaktan eğitimde işe yaramadığını düşünüyorum.”
Sayısal veriler	4	“Sosyal bilgilerin coğrafyaya ait kısımları yüz yüze verilmelidir. Çünkü sayısal değerler online eğitimle verilemez.”
Arazi/saha	3	“Bilişim çağında yaşıyor olmamızın vermiş olduğu avantajlarla aslında tüm konuların uzaktan eğitim yoluyla da yapılabileceğini düşünüyorum. Ancak arazi çalışması gerektirecek bazı konular için yüz yüze eğitim gerekir.”

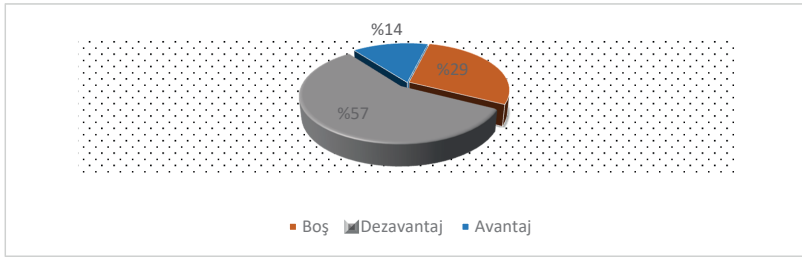
Bilindiği üzere sosyal bilgiler öğretim programında 18 değere yer verilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bir kısmı, söz konusu değerlerin kazandırılmasında uzaktan eğitimi yetersiz bulmakta, bilhassa duyuşsal konularda yüz yüze etkileşimin önemine işaret etmektedir. Ayrıca öğretmenlerinin önemli bir bölümü, %39’u, kendilerine yöneltilen söz konusu soruyu gereken hassasiyeti göstermeden cevaplamışlardır. Zira sosyal bilgiler öğretmenlerinin %22’si, ilgili alana ait tüm konuların yüz yüze işlenmesi gerektiğini ifade ederken, %17’si ise alana ait bütün konuların online/uzaktan eğitim ile verilmesinde bir beis görmemektedir (Bkz. Şekil 3). İlaveten her iki grupta yer alan öğretmenlerin görüşme formlarında, kendilerine fikirlerini gerekçelendirmeleri açısından yöneltilen “neden” sorusunu cevaplamadıkları tespit edilmiştir. Bu bulgu, söz konusu çıkarımı destekler mahiyettedir. Yine bazı öğretmenler ilgili konuya “akademik başarı” merkezli bir yaklaşım sergileyerek sınava (LGS) girecek olan öğrencilerin tüm konularda yüz yüze eğitim görmeleri gerektiğinin altını çizmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmenlerine nazaran bu konuya daha az ilgi gösterdiği, sadece 21 katılımcının formdaki ilgili soruyu cevaplandığı, birkaç istisna dışında bahsi geçen öğretmenlerin çok büyük bir bölümünün de düşüncelerini gerekçelendirmediği görülmüştür. İlgili soruyu yanıtlayan sınıf öğretmenleri arasında matematik ve Türkçe derslerine ait konuların yüz yüze verilmesi gerektiği fikri öne çıkmıştır. Matematik dersinde dört işlemin, Türkçe dersinde ise okuma-yazma etkinliklerinin uzaktan eğitim ile verilmesinin uygun olmadığı düşüncesinin altı çizilmiştir.

“Alanınızın uzaktan eğitim konusunda size sağladığı bir avantaj veya dezavantaj olduğunu düşünüyor musunuz? Kısaca açıklayın.” şeklinde katılımcılara yöneltilen

soruyu, sınıf öğretmenlerinin %34'ü boş bırakmıştır. Öğretmenlerin %57'si uzaktan eğitimin, alanları için dezavantajlı olduğu yönünde bir kanaat belirtirken katılımcıların sadece %9'u senkron veya asenkron yöntemlerin ilkökul müfredatındaki derslerin öğretimi noktasında belli avantajlar sağladığına dair bir mütalaa ortaya koymuştur. Ancak sınıf öğretmenlerinin bu konuda da yaklaşımlarını hangi saiklerle temellendirdiklerine dair bir açıklama yapmadıkları görülmüştür.

“Alanınızın uzaktan eğitim konusunda size sağladığı bir avantaj veya dezavantaj olduğunu düşünüyor musunuz? Kısaca açıklayın.” şeklinde katılımcılara yöneltilen soruyu, sosyal bilgiler öğretmenlerinin %29'u boş bırakmıştır. Öğretmenlerin %57'si “uzaktan eğitim yöntem ve uygulamalarını”, “alan eğitimi” açısından dezavantajlı bulmuştur. Öte yandan katılımcıların %14'ü, senkron veya asenkron yöntemlerin sosyal bilgiler dersi konularının öğretimi noktasında avantajlı olduğuna dair yaklaşım sergilemiştir (Bkz. Şekil 4).

Şekil 4. Uzaktan Eğitimin Alana Özgü Konuların Öğretimine Etkisi (SB)

Uzaktan eğitimin sosyal bilgiler dersi konularının kazandırılmasında avantajlı olduğunu ifade eden grubun görüşlerini iki ana çerçevede şekillendirmek mümkündür: Uzaktan eğitimin teknolojik araç-gereçlerle işlenmesinden dolayı sosyal bilgiler derslerinde “teknolojinin aktif bir şekilde kullanılması” ve söz konusu dersin “sözel ağırlıklı bir içeriğe sahip olması.” Oysa yüz yüze eğitimde de teknolojiyi işe koymak ve dijital teknolojilerden yeterince istifade etmek mümkündür. Bu hususta ileri sürülen ikinci görüş ise sosyal bilgiler dersinin “sözel ağırlıklı” olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Böyle bir algının oluşmasında sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya gibi sözel içerikli disiplinlerin bir araya gelerek oluşturduğu bir ders olarak görülmesinin, bir başka ifade ile geleneksel değerlendirme biçimlerinin etkili olduğu söylenebilir. Oysa sosyal bilgiler; beceri, yetkinlik ve değer merkezli bir program tasarımına haiz olması sebebiyle, klasik yoruma nazaran daha işlevseldir ve zengin bir içeriğe sahiptir.

Tablo 6. SB Dersi Konularının Öğretilmesinde Uzaktan Eğitimin Dezavantajları

Kod	(f)	Örnek İfadeler
Öğrenme ortamı	8	"Sınıf ortamının sıcaklığını ve samimiyetini pek yakalayamıyoruz."
Motivasyon	7	"Odaklanma açısından zor oluyor, öğrenciyi derste tutmak için daha fazla çaba harcamak gerekiyor."
Soyut konular	5	"Sosyal bilgiler dersinde soyut kavramlar yer aldığı için öğrencilerin konuları anlaması zorlaşmaktadır."

Sosyal bilgiler dersi konularının öğrencilere kazandırılmasında uzaktan eğitim yöntem ve prosedürlerinin dezavantajlı olduğunu düşünen öğretmenlerin görüşleri genellikle, "öğrenme ortamı", "motivasyon durumu" ve "soyut konular" üzerinden şekillenmektedir. Ancak öğretmenlerin önemli bir bölümünün söz konusu meseleyi, sosyal bilgiler dersi özelinde ele almak yerine bütün bir uzaktan eğitim süreci bağlamında değerlendirdikleri görülmektedir (Bkz. Tablo 6).

"Uzaktan eğitim sürecinin iyileştirilmesi noktasında neler yapılmalıdır?" şeklinde yöneltilen soruya, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin üç konuda müşterek bir yaklaşım sergileyerek cevap verdikleri görülmektedir. Katılımcı görüşlerinden hareketle "öğrenci, öğretmen ve velilere uyum/destek eğitimlerinin verilmesi", "teknolojik altyapının iyileştirilmesi" ve "eğitimde fırsat eşitliği ilkesinin hayata geçirilmesi" hususlarının öne çıktığı tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 7). Öğrenci, öğretmen ve velilere dönük rehberlik çalışmalarının uzaktan eğitimin başarısını arttırmada önemli olduğunu ifade eden katılımcılar, pandemi şartlarında sıklıkla müracaat edilen teknolojik/dijital altyapının, eğitimde fırsat eşitliği ilkesinin de bir gereği olarak tüm ülkede tesis edilmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Tablo 7. Uzaktan Eğitim Sürecinin İyileştirilmesine Dönük Katılımcı Görüşleri

Kod	f	Kategori	Örnek İfadeler
Ailelerin bilgilendirilmesi	26	Uyum/Destek Eğitimleri	“Velilere, öğrenci ve öğretmenlere uzaktan eğitim ile ilgili eğitimler verilmeli.” “Öğrencilerin uzaktan eğitim araçları ile ilgili bir eğitim alması gerekiyor.” “Öğretmenlere gereken seminer-kurs-rehberlik çalışmalarının yapılması lazım.”
Öğrencilerin bilgilendirilmesi	24		
Öğretmenlere hizmet içi eğitim	43		
İnternet bağlantısı kalitesi	27	Teknolojik Altyapı	“Bağlanma sıkıntısı ortadan kalkmalı, ses görüntü sorunu olmamalı ve canlı derslerde internet hizmetleri ücretsiz verilmeli.” “Her okulun kendine ait sanal uygulaması ve her şubenin sanal bir sınıfı olmalıdır.” “İyi bir planlama, zengin görsel ve işitsel içeriklerin hazırlanması gerekir. Okulistik, Morpa Kampüs gibi dijital eğitim portallarıyla iş birliği yapılabilir.”
Ucuz/ücretsiz internet	25		
Sanal sınıflar	7		
Dijital araçlar/içerik	13		
Benzer/eşit imkânlar	14	Eğitimde Fırsat Eşitliği	“Sosyo-ekonomik farklılıklar çoğu zaman belirleyici olabiliyor. Ancak özellikle bu süreçte tüm öğrencilere aynı olanaklar sağlanmalı.” “Çalıştığım bölgede ekonomik şartlar çok iyi olmadığından internet erişimi sorunu var. Oysa Türkiye'nin en ücra köşesine kadar aynı eğitim imkânları sağlanabilmeli.” “Derslere bütün çocukların katılımı sağlanmalıdır.”
Yaygın internet	36		
Yüksek katılımcı sayısı	25		

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, yukarıdaki hususlara ilaveten “derslere katılımın zorunlu tutulması”, “geçerli ve güvenilir ölçme-değerlendirme faaliyetlerinin yürütülmesi”, “öğretmen-öğrenci ve veli arasında koordinasyonun sağlanması”, “öğrenci ve öğretmenlerin motivasyonlarının artırılması” hususlarına da değindiği gözlemlenmiştir. Pandemi dönemi şartlarında “eğitime katılımının kontrol edilmesini temel bir sorun” olarak gören SB34’ü destekleyen ifadeleriyle SB7, derslere katılımın artırılması noktasında “birtakım yasal düzenlemeler yapılması” gerektiğini düşünmektedir. Güvenilir ölçme ve değerlendirme faaliyetlerine ayrı bir fasıl açan SB26, konu hakkındaki düşüncelerini şu sözlerle açıklamıştır: “Sürece uygun ve daha güvenli bir ölçme değerlendirme yöntemi bulunabilir.” Eğitim-öğretim süreçlerini mücbir sebeplerle uzaktan yü-

rütülebilir bulmasına rağmen bazı sosyal bilgiler öğretmenlerinin, örneğin SB57'nin, "ölçme değerlendirme faaliyetlerinin okullarda yapılması" yönünde direngen olduğu, araştırma sürecinde elde edilen bir başka bulgudur. İlaveten, sosyal bilgiler öğretmenleri, uzaktan eğitimin iyileştirilmesi sürecinde motivasyon ve koordinasyon faaliyetlerinin önemine dikkat çeken ifadelerle de yer vermiştir. SB34; "Öğretmenlere motivasyon desteği sağlamalı, öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde motivasyonları süreç boyunca korunmalı." sözleri ile öğretmenlerin ve öğrencilerin motivasyonlarının yüksek tutulmasını elzem kabul etmektedir. Keza SB9; "Konu içerikleri ilgi çekici olmalı, oyun içerikli olmalı.", SB38; "Öğrencinin derslerine ilgisini artıracak oyun modelleri geliştirilmeli." ibarelerini kaleme almışlardır. Bu ifadelerin merkezinde yer alan motivasyonun sağlanması adına uzaktan eğitimin doğasında yer alan sıkıcılığın, öğrenme ortamındaki soğukluğun, ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu itibarla eğlenceye dayalı öğrenme etkinliklerine ağırlık verilmesi ve ders içeriklerinin zenginleştirilmesi hedeflenmelidir. Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre uzaktan eğitim sürecinin başarıya ulaşmasında önem arz eden bir diğer başlık koordinasyondur. SB63; "Velilerle daha sık ve etkili iletişim kurulmalıdır. Yoksa hedeflerimizden uzaklaşırız.", SB21; "Pandemide öğretmen, öğrenci ve veli iş birliği sağlanmalı. Ancak bu şekilde başarılı olabiliriz." beyanlarıyla eğitim sürecinin temel değişkenleri arasında yer alan koordinasyonu başarı noktasında bir önkoşul olarak telakki etmektedir.

Katılımcıların Uzaktan Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Süreçlerine Yönelik Görüşleri

Bu bölümde, katılımcıların uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirme süreçlerine yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

"Uzaktan eğitim sürecinde ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinde buldunuz mu?" sorusuna öğretmenlerin, 43'ü (%24,7) "evet", 131'i (%75,3) "hayır" cevabını vermiştir. Öğretmenlerin büyük bir bölümü ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinde bulunmamışlardır.

"Uzaktan eğitim sürecinde en sık kullandığınız ölçme ve değerlendirme tekniklerini yazınız." sorusuna 17 sınıf öğretmeni ve 23 sosyal bilgiler öğretmeni cevap vermiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8. En Sık Kullanılan Ölçme ve Değerlendirme Tekniklerine İlişkin Katılımcı Görüşleri

	Sınıf		Sosyal Bilgiler		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Açık uçlu	11	52,38	2	7,14	13	26,53
Çoktan seçmeli	8	38,10	19	67,86	27	55,10
Doğru/yanlış	1	4,76	3	10,71	4	8,16
Boşluk doldurma	1	4,76	2	7,14	3	6,12
Kısa cevap gerektiren	0	0,00	2	7,14	2	4,08

Uzaktan eğitim sürecinde katılımcıların en sık kullandıkları ölçme ve değerlendirme tekniği çoktan seçmeli test (%55,10) iken; sonrasında sırasıyla açık uçlu (%26,53), doğru-yanlış (%8,16), boşluk doldurma (%6,12) ve kısa cevap gerektiren sorular (%4,08) gelmektedir. Bu sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda katılımcıların tercihini geleneksel ölçme ve değerlendirme tekniklerinden yana kullandıkları söylenebilir. Tablo 8 incelendiğinde sınıf öğretmeni ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdikleri cevaplar arasında bazı farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır. Sınıf öğretmenleri ağırlıklı olarak açık uçlu; sosyal bilgiler öğretmenleri ise çoktan seçmeli soruları tercih etmektedir.

“Ölçme ve değerlendirme süreçlerinin uzaktan yapılmasını uygun buluyor musunuz?” sorusuna 17 katılımcı evet yanıtını verirken, 157 katılımcı hayır cevabını vermiştir. Evet yanıtını veren katılımcılardan yalnızca beşi konuyla alakalı görüş ifade etmiştir. Üç katılımcı sınıf ortamını “sağlık açısından tehlikeli” bulduğu gerekçesiyle “evet” yanıtını verirken iki katılımcı sınıfta yapılan sınavlarda öğrencilerin daha çok kaygılı ve endişeli olduğu nedeniyle sınavların uzaktan yapılmasını uygun bulmuştur. Hayır yanıtını veren 113 katılımcı, cevaplarının nedenlerine açıklık getirmiştir. Tablo 9’da ölçme ve değerlendirmenin uzaktan yapılmasını uygun bulmayan katılımcıların gerekçelerine ilişkin yanıtlarından ortaya çıkan kod ve kategoriler görülmektedir.

Tablo 9. Ölçme ve Değerlendirme Süreçlerinin Uzaktan Yapılmasına İlişkin Katılımcı Görüşleri

Kod	f	Kategori	Örnek İfadeler
Kopya	27	Güvenirlilik	“Öğrenciler başarı kaygısıyla cevabı başka kaynaklardan bulma eğilimine yönelebiliyorlar. Hatta yalnızca öğrenciler değil, hırslı ailelerin yapılan online sınavlarda çocuklarına yardım ettiğini bile tespit ettiğim süreçler oldu.”
Güvensiz sınav	20		“Uzaktan ölçme-değerlendirme yapıldığında sonuçların güvenilirlik derecesi düşer.”
Ortam	6		“Uygun ders iklimi oluşturulması her öğrenci için çok güç bu yüzden çevre koşulları aynı zamanda öğrencinin psikolojik boyutu bulunduğu ortamdan etkilenebilir.”
Motivasyon	2		“Çünkü öğrenciler, sınava motive olamıyorlar.”
Dikkat	2		“Kısa süre içinde çocukların dikkati dağılıyor.”
Fırsat eşitsizliği	11	Geçerlilik	“Her öğrencinin aynı şartlarda olmaması vb.”
Geçersiz sınav	8		“Tam bir gerçeklik sağlamıyor.”
Düşük katılım	8		“Öğrencilerin katılımının düşük olması.”
Sınırlılık	22	Kullanışlılık	“Uzaktan eğitimle öğrencilere doğru bir şekilde ölçme yapılabileceğini sanmıyorum.”
Teknik imkânsızlıklar	8		“Bölge itibariyle (Güneydoğu) öğrencilerin internet, bilgisayar gibi imkânlarla sahip olmaması ölçme değerlendirme aşamasını olumsuz etkileyecektir.”
Dönüt alamama	3		“Tam dönüt alınmayacağını düşünüyorum.”

Katılımcıların uzaktan yapılan ölçme ve değerlendirme süreçlerini neden verimli bulmadıklarına ilişkin vermiş oldukları cevaplar neticesinde güvenilirlik, geçerlilik ve kullanılabilirlik olarak üç kategorinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bahsi geçen kategoriler, bir ölçme aracıda bulunması gereken temel niteliklerdir.

Katılımcıların bir kısmı, uzaktan yapılan sınavlarda kopya olasılığının yüksek olacağı endişesiyle, ev ortamının sınav yapmaya uygun olmayacağı gerekçesiyle, öğrencilerin dikkat ve motivasyonlarının düşük olacağı düşüncesiyle ölçme ve değerlendirme süreçlerinin güvenilir olamayacağını düşünmektedir. Bazı katılımcılar, uzaktan

yapılan eğitimlere bireylerin eşit şartlarda katılmadığını, bu nedenle yapılacak olan ölçme ve değerlendirmelerin fırsat eşitliğine aykırı olacağı düşüncesiyle söz konusu faaliyetlerinin geçerli olmayacağını ifade etmektedir. Bazı öğretmenler ise uzaktan yapılacak olan ölçme ve değerlendirmelerin birçok sınırlılığı beraberinde getireceği gerekçesiyle kullanışlı olmayacağını düşünmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Sosyal bilgiler dersine giren öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin nitel ve nicel paradigmaların birlikte işe koşularak ele alındığı bu çalışmada, katılımcıların önemli bir kısmının uzaktan eğitim faaliyetlerini interaktif olarak sürdürdükleri, bu süreçte öğrencilerin derslere katılım düzeylerini ise düşük buldukları sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre MEB'in uzaktan eğitim sürecinde sunduğu hizmetler yetersiz görülmekte, öğretmenlerin çok azı verilen hizmetlerden memnun kalmaktadır. Zira katılımcılarda, pandemi koşullarında öğretmenlere yönelik yeteri düzeyde rehberlik yapılmadığı görüşü hâkimdir. Ünal ve Bulunuz (2020) yaptıkları çalışmada benzer bulgulara ulaşılmıştır. Buna rağmen öğretmenlerin önemli bir kısmının etik kurallara riayet ettiği ve bu konuda hassasiyet gösterdiği tespit edilmiştir. Uzaktan eğitimde öğretmenlerin yarısı kendilerini başarısız bulmaktadır. Bir kısım öğretmen ise sınırlı ölçüde başarılı olduğunu düşünmektedir.

Alanlarına dair bilgi, beceri, değer ve kazanımların uzaktan eğitim yoluyla verilmesini öğretmenler uygun bulmamaktadır. Keza sosyal bilgiler dersine ait bilgi, beceri, değer ve kazanımların öğretilmesinde uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitimin gösterdiği etkililiği ve verimliliği sağlamadığı, bilhassa öğrenci-öğretmen etkileşiminin düşük kaldığı ifade edilmektedir. Ayrıca alana dair üst düzey bilişsel becerilerin uzaktan eğitim marifetiyle verilemeyeceği, bu nevi bir eğitimde öğrenci-öğretmen ve veliler açısından meşakkatli hâllerin yaşandığı, anlamlı öğrenmenin tesis edilemeyeceği, eğitim durumlarının tek düze olduğu ve muhtelif etkinliklerle ders ortamının zenginleştirilemediği gibi nedenlerden hareketle söz konusu nosyona karşı olumsuz bir tavır sergilendiği görülmektedir. Ezcümle uzaktan eğitimin istenilen/arzu edilen düzeyde olmadığı, pandemi sonrasında derslerin ivedi olarak yüz yüze ya da harmanlanmış modellerle işlenmesi gerektiği konularında ekser katılımcının müşterek bir tutum sergilediği, bu çalışmadan elde edilen önemli sonuçlar arasında zikredilebilir. Nitekim bu sonuçlar yapılan (Daniel, 2020; Demir ve Özdaş, 2020; Dong, Xu, Chai ve Zhai, 2019; Kurnaz vd., 2020; Ünal ve Bulunuz, 2020; çalışmalarda elde edilen bulgularla örtüşmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri, alanlarına dair her koşulda yüz yüze verilmesi gerektiğini düşündüğü konular arasında, coğrafya disiplinine özgü kazanımlara ilk sırada yer vermiştir. Zira coğrafyanın; soyut konuları ele alması, görsel hafızaya dayalı olması, sayısal veriler içermesi ve arazi/saha çalışmalarını gerektiren bir ders olduğu düşüncesi öne çıkmaktadır. Değerler eğitimi ve tarih disiplinine ait konulara ise daha az

değinilmiştir. Bu durum oldukça dikkat çekici görünmektedir. Gerçekten de uygulamalı konulara nazaran teorik/kuramsal konuların öğretiminde düz anlatım yönteminin daha çok işe yaradığı bilinmektedir. Ancak ortaya çıkan durumun esas nedenini, Türkiye’de değerler eğitimi ve tarih konularının öğretilmesinde geleneksel yaklaşımların kesif bir şekilde uygulandığı gerçeği üzerinden izah etmek mümkündür. Oysa çağdaş tarih öğretimi; yerel tarih, sözlü tarih, müzelerle tarih, tarihi çevrelerle tarih veya kanıt temelli tarih gibi bütünüyle teorik olmayan yöntemlerin aktif bir şekilde kullanılmasını teşvik etmektedir (Avcı ve Öner, 2015; Çepni ve Aydın, 2015; Galip, 2015; Kırıkçı ve Yılmaz, 2017). Fakat bu eğilimlerin Türkiye’deki yansımalarının zayıf kaldığı görülmektedir. Mezûr araştırmalardan elde edilen bulguların yukarıda ifade edilen yorumu destekler mahiyette olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri, bu gerçeklikten hareketle tarih derslerini büyük oranda teorik bulmaktadır. Keza değerler eğitimi, duyuşsal yönü ağır basan; ancak yaşantı/etkinlikler yoluyla ve muhtelif motivasyon kaynaklarının harekete geçirilmesi ile başarıya ulaşılabilecek bir alandır. Bahsi geçen durumun aksine değer merkezli konuların dahi Türkiye’de teorik/bilgi ağırlıklı olarak ele alındığı, pek çok araştırma tarafından ortaya konulmuştur (Baysal, 2009; Çalık, 2002; Çengelci, 2010; Gömleksiz, Kan ve Cüro, 2010; Uslu, 2003). Bu yönü ile araştırmadan elde edilen bulgular ile yukarıda zikredilen çalışmaların sonuçları önemli ölçüde benzerlik göstermektedir. Yine öğretmenlerde sınav merkezli bir bakış açısının görüldüğü, bu itibarla 8. sınıf konu ve kazanımlarının tamamının yüz yüze verilmesi gerektiği düşüncesinin var olduğu öne çıkan sonuçlar arasında yer almaktadır. Akademik başarı merkezli değerlendirmelerin değer, beceri ve yetkinlik gibi öğretim programlarının tayin ettikleri amaçlardan uzaklaştıkları ya da bu hususları konjonktürel şartlardan hareketle göz ardı ettikleri söylenebilir. Zira Türkiye’de her ne kadar programlarda değer, yetkinlik ve beceri merkezli bir yaklaşım ortaya konulsa da aile ve okul idaresinin farklı beklentiler içinde olması, söz konusu yaklaşımın oluşmasında başat bir neden olarak telakki edilebilir. Nitekim Daniel (2020) ve Ünal ve Bulunuz (2020)’un yapmış olduğu çalışmadaki bulguların, bu çalışmanın bulguları ile aynı minvalde oldukları görülmektedir.

Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenleri uzaktan eğitimin spesifik olarak alanlarına yönelik bir dezavantaj oluşturduğu düşüncesindedir. Uzaktan eğitimin sosyal bilgiler dersi konularının kazandırılmasında dezavantajlı olduğunu ifade eden grubun görüşleri ise genellikle öğrenme ortamı, öğretmen-öğrenci ve velilerin düşük motivasyonlara sahip olması ve sosyal bilgiler dersinin soyut konular içermesi hususlarında yoğunlaşmaktadır. Yine burada da öğretmenlerin büyük bir kısmının meseleyi alan eğitimi bağlamında ele almak yerine bütün bir uzaktan eğitim sürecini değerlendirdiği görülmektedir. Bu, araştırma için çarpıcı bir sonuç niteliğindedir.

Bu çalışmada uzaktan eğitim sürecinin; “öğrenci, öğretmen ve velilere uyum/des tek eğitimlerinin verilmesi”, “teknolojik altyapının iyileştirilmesi” ve “eğitimde fırsat eşitliği ilkesinin hayata geçirilmesi” koşuluyla iyileştirileceği noktasında sınıf ve

sosyal bilgiler öğretmenlerinin müşterek bir yaklaşım sergiledikleri tespit edilmiştir. Öğretmenler, bilhassa uyum destek eğitimleri kapsamında ailelerin ve öğrencilerin bilgilendirilmesi, öğretmenlere ise hizmet içi eğitim verilmesi, internet bağlantı kalitesinin artırılması, ucuz/ücretsiz internet hizmetlerinin sağlanması ve dijital araçlar/içerikler üreterek teknolojik alt yapının geliştirilmesi suretiyle uzaktan eğitimin kalitesinin artırılabilceğini düşünmektedir. Yine eğitim sisteminin kalitesi açısından temel gereklerden biri olan eğitimde fırsat eşitliği ilkesi kapsamında tüm öğrencilere eşit imkânlar sunulması, internet ağının yaygınlaştırılması, bu itibarla yüksek katılımcı sayısına ulaşılması, öğretmenler tarafından zikredilen önemli hususlar arasındadır. Yapılan çalışmalarda elde edilen bulgular da bu sonuçları desteklemektedir (Abuhamad, 2020; Bayburtlu, 2020; Burke ve Dempsey, 2020; Demir ve Özdaş, 2020; Sintema, 2020; Ünal ve Bulunuz, 2020; Zhang, Wang, Yang ve Wang, 2020). Sosyal bilgiler öğretmenleri, bu konulara ek olarak “derslere katılımın zorunlu tutulması”, “geçerli ve güvenilir ölçme-değerlendirme faaliyetlerinin yürütülmesi”, “öğretmen-öğrenci ve veli arasında koordinasyonun sağlanması”, “öğrenci ve öğretmenlerin motivasyonlarının artırılması” hususlarını uzaktan eğitimin kalitesi açısından kayda değer bulmaktadır.

Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin büyük bir bölümünün ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinde bulunmadığı, aksi durumda olanların ise sıklıkla “çoktan seçmeli” ve “açık uçlu” soru gibi geleneksel ölçme araçlarına müracaat ettikleri görülmektedir. Bu sonuçlardan hareketle ilk bakışta uzaktan eğitim süreçlerinin, alternatif/tamamlayıcı ölçme değerlendirme yöntemlerinin tatbik edilmesinde elverişli olmadığı ifade edilebilir. Oysa “çoktan seçmeli”, “doğru-yanlış” ve “açık uçlu” soru gibi geleneksel yaklaşımların uzaktan eğitimde suiistimale açık olduğu, öğrencilerin kopya gibi meşru olmayan yöntemlere yöneldiği, portfolyo (öğrenci ürün dosyası) ve performansa dayalı rubrik değerlendirmelerin söz konusu açığın kapatılmasında görece güvenli ve kullanışlı olduğu bilinmektedir. Öğretmenlerin yüz yüze eğitimde dahi geleneksel ölçme-değerlendirme yaklaşımlarına olan eğilimlerinin bu sonucun ortaya çıkmasında esas neden olduğunu ifade etmek mümkündür. Adıgüzel (2020), Demir ve Özdaş (2020) da yapmış oldukları çalışmalarda öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde çoğunlukla geleneksel ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarını kullandıklarını ifade etmişlerdir. Çalışmada, sınıf öğretmenlerinin ağırlıklı olarak açık uçlu, sosyal bilgiler öğretmenlerinin de çoktan seçmeli soruları tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Farklı soru tercihlerinin ortaya çıkmasında, ortaokul düzeyinde bursluluk ve ortaöğretime geçiş gibi merkezi sınavların olması, zikredilen sınavların da çoktan seçmeli sorulardan oluşması başat bir sebep olarak sayılabilir.

Sonuç olarak öğretmenler, ölçme-değerlendirme süreçlerinin uzaktan yapılmasını güvenilirlik, geçerlilik ve kullanışlılık gibi temel konulardan hareketle uygun bulmamakta, özellikle denetim ve gözetim mekanizmalarını yetersiz addetmektedir. Gerçekten de bu süreçte öğrencilerin kopya temayüllerinin arttığı kesif bir şekilde gözlemlenmektedir. Nitekim Adıgüzel (2020) yaptığı çalışmada, uzaktan eğitimde

ölçme-değerlendirmenin güvenilir olmadığından bahsetmiştir. Yine teknolojik alt yapının istenilen düzeyde olmayışından kaynaklanan sınırlılıklar, derslere katılımın düşük olması ve fırsat eşitliği ilkesine mugayir durumların oluşması gibi durumlar bir arada düşünüldüğünde öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde ölçme değerlendirme faaliyetlerinin hayata geçirilmesi noktasında derin kaygılar yaşadıkları görülmektedir. Nitekim Millî Eğitim Bakanlığı da muhtelif kaygılarla harekete geçerek 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz döneminde ilkokul ve ortaokul düzeylerinde standardize edilmiş sınavların yapılmayacağını duyurmuştur (MEB, 2021). Özetle uzaktan eğitimde ölçme-değerlendirme faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinin mümkün olmadığını öğretmen görüşlerinden, bakanlık politikalarından ve bireysel tecrübelerden hareketle ifade etmek mümkün görünmektedir.

Araştırma sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

- Uzaktan eğitimin etkililiğinin artırılması noktasında teknolojik altyapının iyileştirilmesi, böylece derslere yüksek katılımın sağlanması hususunda gerekli çalışmalar yapılmalıdır.
- Programlarda değer, beceri ve yetkinlik merkezli bir yaklaşım ortaya konulsa da aile ve okul idaresinin akademik başarı odaklı yaklaşımları, söz konusu amacı olumsuz etkilemektedir. Bu konu ile alakalı ailelerin ve okul idarelerinin bilinçlendirilmesi gerekmektedir.
- Uzaktan eğitim konusunda öğretmen, öğrenci ve ailelere destek eğitimleri, sistematik bir şekilde ve daha fazla verilmelidir.
- Öğretmen, öğrenci ve veli koordinasyonunun artırılmasına yönelik tedbirler alınmalıdır.
- Uzaktan eğitimde geçerli ve güvenilir ölçme-değerlendirme yapılabilmesi adına performans ve proje ödevi gibi süreç odaklı alternatif ölçme-değerlendirme yaklaşımları daha fazla tercih edilmelidir.
- Uzaktan işlenen derslerde öğrencilerin ilgilerini çekecek dijital oyun gibi eğlencelere dayalı etkinliklere yer verilmelidir.

Kaynakça

- ABUHAMMAD, S. (2020). Barriers to distance learning during the COVID-19 outbreak: A qualitative review from parents' perspective. *Heliyon*, 6(11), 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e05482>
- ADIGÜZEL, A. (2020). Salgın sürecinde uzaktan eğitim ve öğrenci başarısını değerlendirmeye ilişkin öğretmen görüşleri. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(1), 253-271. doi: 10.37669/milliegitim.781998

- AKDEMİR, A. ve KILIÇ, A. (2020). Yükseköğretim öğrencilerinin uzaktan eğitim uygulamalarına bakışının belirlenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(1), 685-712. doi: 10.37669/milliegitim.783344
- ALEA, L. A., FABREA, M. F., ROLDAN, R. D. A., & FAROOQI, A. Z. (2020). Teachers' Covid-19 awareness, distance learning education experiences and perceptions towards institutional readiness and challenges. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 19(6), 127-144.
- AVCI, C. ve ÖNER, G. (2015). Tarihi mekânlar ile sosyal bilgiler öğretimi: sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 108-133.
- AYDIN, E. (2020). Covid-19 döneminde EBA TV üzerinden yapılan Türkçe derslerinin değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(1), 877-894. doi: 10.37669/milliegitim.787592
- BAKİOĞLU, B. ve ÇEVİK, M. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 109-129. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43502>
- BAYBURTLU, Y. S. (2020). Covid-19 pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde öğretmen görüşlerine göre Türkçe eğitimi. *Turkish Studies*, 15(4), 131-151. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44460>
- BAYSAL, N. Z. (2009). Demokrasi eğitimi için karar verme modelinin kullanılması: İlköğretim üçüncü sınıf hayat bilgisi dersi örnekleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(1), 53-84.
- BOZKURT, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *AUAd*, 6(3), 112-142.
- BURKE, J. ve DEMPSEY, M. (2020). *COVID-19 Practice in primaryschools in Ireland report*. National University of Ireland Maynooth, Ireland. <https://www.into.ie/app/uploads/2020/04/COVID-19-Practice-in-Primary-Schools-Report-1.pdf>.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., KILIÇ ÇAKMAK, E., AKGÜN, Ö. E., KARADENİZ, Ş. ve DEMİREL, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (18.bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- CRESWELL, J. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- CRESWELL, J. W. ve PLANO CLARK, V. L. (2017). *Karma yöntem araştırmaları: tasarımı ve yürütülmesi*. (Çev: Yüksel Dede ve Selçuk Beşir Demir). Ankara: Anı Yayıncılık.
- ÇALIK, D. (2002). İlköğretim okullarında demokrasi eğitimi üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- ÇENGELCİ, T. (2010). İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Sosyal Bilgiler Dersine Giren Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi

- ÇEPNİ, O. ve AYDIN, F. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı okul ortamlarından yararlanılmasına ilişkin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 38, 25-39.
- DANIEL, J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, 49(1), 91-96.
- DEMİR, F. ve ÖZDAŞ, F. (2020). Covid-19 sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(1), 273-292. doi: 10.37669/milliegitim.775620
- DONG, Y., XU, C., CHAI, C., ve ZHAI, X. (2019). "Exploring The Structural Relationship Among Teachers' Technostress, Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK), Computer Self-Efficacy And School Support". *Asia- Pacific Edu Res*. <https://doi.org/10.1007/s40299-019-00461-5>.
- DURMUŞ, E. ve BAŞ, K. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *The Journal of Academic Social Sciences Studies*, 54, 113-125.
- DÜZGÜN, S. ve SULAK, S. (2020). Öğretmen adaylarının Covid-19 pandemisi sürecinde uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(1), 619-633. doi: 10.37669/milliegitim.787874.
- GALİP, Ö. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 'okul dışı tarih öğretimi'ne ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), 89-121.
- GLESNE, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş*. A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu (Çev. Ed.), Ankara: Anı Yayıncılık.
- GÖMLEKSİZ, M. N., KAN, Ü. A. ve CÜRO, E. (2010). İlköğretimde demokrasi eğitimine bir örnek: okul öğrenci meclisleri (Elazığ ili örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 123-146.
- GÜREL, D. ve ER, H. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre küresel salgınlar karşısında güç aldığımız değerler: Covid-19 örneği. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(1), 573-596. doi: 10.37669/milliegitim.764023 <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse> 11 Ağustos 2020 tarihinde erişilmiştir.
- KARİP, E. ve ÇELİKDEMİR, K. (2020). Okulları yeniden açmak: ne zaman, kim için ve nasıl? <https://tedmem.org/download/okullari-yeniden-acmak-ne-zaman-kim-icin-nasil?wpdmdl=3342&refresh=5f32597615c321597135222> 12 Ağustos 2020 tarihinde erişilmiştir.
- KESKİN, M. ve ÖZER KAYA, D. (2020). Covid-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi* 2020, 5(2): 59-67.
- KIRIKÇI, A. C. ve YILMAZ, K. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre eğitimine yönelik görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 35, 74-86.
- KOCAYİĞİT, A. ve UŞUN, S. (2020). Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları (Burdur ili örneği). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(23), 285-299. doi: 10.33692/avrasyad.662503

- KURNAZ, A., KAYNAR, H., ŞENTÜRK BARIŞIK, C. ve DOĞRUKÖK, B. (2020). Öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(1), 293-322. doi: 10.37669/milliegitim.787959
- LINDNER, J., CLEMONS, C., THORON, A., & LINDNER, N. (2020). Remote instruction and distance education: A response to COVID-19. *Advancements in Agricultural Development*, 1(2), 53-64. <https://doi.org/10.37433/aad.v1i2.39>
- MAYRING, P. (2011). *Nitel sosyal araştırmaya giriş*. A. Gümüş ve M. S. Durgun (Çev.), İstanbul: BilgeSu.
- MEB (2020a). Bakan Selçuk, Koronavirüse Karşı Eğitim Alanında Alınan Tedbirleri Açıkladı, <http://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitim-alaninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr> 20 Temmuz 2020 tarihinde erişilmiştir.
- MEB (2020b). EBA'da Canlı Sınıfla Eğitim Başlıyor, <http://www.meb.gov.tr/ebada-canli-sinifla-egitim-basliyor/haber/20602/tr> 22 Temmuz 2020 tarihinde erişilmiştir.
- MEB (2021, 13 Ocak). Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları. (Sayı: E-45512797-10.07.01-19151782) <http://odsgm.meb.gov.tr/> 17.01.2021 tarihinde erişilmiştir.
- MERRIAM, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev: Selahattin Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- NIKIFORUK, A. (2013). *Mahşerin dördüncü atlısı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- OSMANOĞLU, A. E. (2020). Social Studies Teachers' Views on Televisual Distance Education. *Journal of Current Researches on Educational Studies*, 10 (1), 67-88.
- ÖZER, M. (2020). Educational policy actions by the ministry of national education in the times of COVID-19. *Kastamonu Education Journal*, 28(3),1124-1129. doi:10.24106/kefdergi.722280
- PINAR, M. A. ve DÖNEL AKGÜL, G. (2020). The opinions of secondary school students about giving science courses with distance education during the Covid-19 pandemic. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 10(2), 461-486.
- SAAVEDRA, J. (2020). Educational challenges and opportunities of the Coronavirus (COVID-19) pandemic, <https://blogs.worldbank.org/education/educational-challenges-and-opportunities-covid-19-pandemic> 12 Ağustos 2020 tarihinde erişilmiştir.
- SILVERMAN, D. (2014). *Interpreting qualitative data (5th. ed)*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- SINTEMA, E. J. (2020). Effect of COVID-19 on the performance of grade 12 students: implications for STEM education. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 16(7), 1-6.
- TEDMEM. (2020). *COVID-19 sürecinde eğitim: Uzaktan öğrenme, sorunlar ve çözüm önerileri* (TEDMEM Analiz Dizisi7). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- TEKİN, O. (2020). Uzaktan eğitim kullanılan hizmet içi eğitim programlarına yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 16(1), 20-35. doi: 10.17244/eku.643224

Sosyal Bilgiler Dersine Giren Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi

- UNESCO. (2020). COVID-19 Education Response Webinar: Distance learning strategies: What do we know about effectiveness? Synthesis. 15 Ağustos 2020 tarihinde erişilmiştir.
- UNESCO. (2021). Covid-19 Impact on Education, <https://en.unesco.org/covid19/education-response> 20 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
- UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME (2020). Humanity needs leadership and solidarity to defeat the coronavirus, <https://www.undp.org/content/undp/en/home/coronavirus.html> 11 Ağustos 2020 tarihinde erişilmiştir.
- USLU, M. (2003). İlköğretim 2. kademedeki demokrasi eğitimi öğretmen ve öğrencilerin demokratik davranışlar sergileme düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- ÜNAL, M. ve BULUNUZ, N. (2020). Covid-19 salgını dönemi uzaktan eğitim çalışmaları ve sonraki süreçle ilgili fen bilimleri öğretmenlerinin görüş ve önerileri. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(1), 343-369.
- WHO (2020). <https://covid19.who.int> 3 Ocak 2020 tarihinde erişilmiştir.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ZHANG, W., WANG, Y., YANG, L. ve WANG, C. (2020). Suspending classes without stopping learning: China's education emergency management policy in the COVID-19 outbreak. *Journal of Risk and Financial Management*, 13(3), 3-6. <https://doi.org/10.3390/jrfm13030055>